

บทที่ ๒

การศึกษาขั้นมูลฐาน

การประถมศึกษาได้แก่การศึกษาซึ่งมุ่งหมายจะสร้างเสริมพัฒนาการของเด็กด้วยการอบรมขั้นมูลฐาน อันเป็นทางนำไปสู่การศึกษาขั้นสูงต่อไป^๑

ครูเป็นผู้ที่มีหน้าที่สำคัญอย่างยิ่งในการศึกษาของเด็ก โดยเฉพาะครูระดับประถมศึกษา ซึ่งใช้เวลาวันหนึ่ง ๆ รับผิดชอบและอยู่ร่วมกับนักเรียนมากที่สุด^๒ และเป็นที่ยอมรับกันว่าการประถมศึกษาเป็นรากฐานของบุคคลและของประเทศชาติ ถ้ารากฐานไม่มั่นคงและประเทศชาติจะเจริญไม่ได้ การที่จะแก้ไขภายหลังเป็นไปได้โดยยาก ดังนั้นครูสอนระดับประถมศึกษาจึงมีหน้าที่โดยตรงต่อความรับผิดชอบในขณะนี้ แต่เท่าที่ปฏิบัติกันอยู่ ครูมักจะสอนนักเรียนเหมือนครั้งที่ตนเองถูกสอนมาแต่เดิมไม่ได้สอนตามหลักวิชาการสอน^๓ การสอนที่ดีนั้นจะช่วยประหยัดเวลาของนักเรียน ทำให้นักเรียนมีเวลาเหลือที่จะศึกษาบทเรียนอื่นต่อไป^๔

^๑สำนักงานปลัดกระทรวงศึกษาธิการ, แผนการศึกษาแห่งชาติ, (พระนคร: โรงพิมพ์ รสท., ๒๕๐๔), หน้า ๕.

^๒Robert William Richey, Planning for Teaching : An Introduction to Education, (3d ed., New York: McGraw-Hill, 1963), p.163.

^๓ม.ล.ปิ่น มาลากุล, วิชาครูเล่มเล็กสำหรับครูประถมศึกษา, (พระนคร: โรงพิมพ์คุรุสภา, ๒๕๐๒), หน้า ๒๒.

^๔Robert E. deKieffer, Audio-Visual in Teacher Education, (Michigan: Edwards, Inc., 1950), p.15 .

ภาษา เป็นเครื่องมือสำหรับสื่อความกิริระหว่างมนุษย์ เด็กจึงควรได้เรียนรู้ภาษา
 ของคนใหม่ากพอที่จะใช้ให้เป็นประโยชน์ในการติดต่อสื่อความหมายถึงกตาวในชีวิตประจำวัน
 ความมุ่งหมายของการสอนภาษาไทยก็เพื่อจะส่งเสริมพัฒนาการของเด็กในทางภาษา ให้มี
 ความรู้ ทักษะ และทัศนคติพอเหมาะสมกับวัย ให้สามารถใช้ภาษาได้ทั้งในการฟัง พูด
 อ่าน และเขียน การสอนเขียนในชั้นประถมศึกษาเป็นดังจำเป็นอย่างยิ่ง ทั้งนี้ถึงแม้ว่า
 การเขียนจะนำไปใช้ในชีวิตประจำวันกันได้น้อยกว่าการพูดหรือการฟังก็ตาม แต่การเขียน
 ก็เป็นดังจำเป็นและสำคัญในการศึกษาในระดับสูงขึ้นไป ลายมือดีงาม สะอาด อ่านง่าย
 เรียบร้อย ถูกต้อง และมีความสามารถในการเขียนอย่างรวดเร็วนั้น เป็นสิ่งที่พึงประสงค์
 อย่างยิ่งสำหรับผู้ไปศึกษา ครูในชั้นประถมศึกษาตอนต้น เป็นบุคคลที่มีความสำคัญมากในอันที่จะ
 ฝึกและวางพื้นฐานถึงกตาวให้แก่เด็ก

การสอนเขียนในชั้นประถมศึกษาปีที่ ๓ ตามจุดมุ่งหมายของหลักสูตร การสอน
 ภาษาไทย คือให้เด็กสามารถคัดเขียน แถงจดหมายง่าย ๆ ที่มีความหมายเกี่ยวกับชีวิต
 ประจำวันของเด็ก ให้รู้จักวางโครงเรื่องและย่อความจากเรื่องที่ใครฟัง ใครอ่านหรือพบเห็น
 และให้สามารถเขียนเรียงความเป็นเรื่องติดต่อกันยาว ๆ เช่น นิทาน หรือบรรยายสิ่งที่ได้
 พบเห็น เป็นต้น^๒

ถึงไ้กล่าวมาข้างต้นแล้วว่าการสอนเขียนเป็นสิ่งจำเป็น โดยเฉพาะการเขียน
 ในปัจจุบันมีบทบาทสำคัญต่อความเป็นอยู่ในชีวิตประจำวันมากยิ่งขึ้น การเขียนจดหมาย
 บันทึกรายงาน คำร้อง สัญญา หรือการเขียนอื่น ๆ ล้วนต้องอาศัยทักษะของการเขียน
 เรียงความทั้งสิ้น บทบาทของครูนี้มีส่วนสำคัญต่อการเขียนเรียงความของเด็ก
 กล่าวคือ ครูต้องพยายามสร้างสถานการณ์ให้เด็กเกิดความสนใจ (interest) ในการ

^๑กระทรวงศึกษาธิการ, หลักสูตรประโยคประถมศึกษาตอนต้นพุทธศักราช ๒๕๐๓,
 (พระชนก : โรงพิมพ์คุรุสภา, ๒๕๑๑), หน้า ๕.

^๒เรื่องเดียวกัน, หน้า ๕-๑๑.

ที่จะแสดงออกซึ่งความคิดสร้างสรรค์ที่ลึกซึ้งใคอย่างชัดเจน ทักษะคิดของครูที่มีต่อการสอนจึงเป็นส่วนสำคัญต่อการเขียนเรียงความด้วย เพราะจะเป็นผลโดยตรงต่อการสร้างสถานการณ์ในการเรียนของเด็ก ครูบางคนชอบสอนเรียงความมากที่สุดเพราะใคอ่านเรื่องแปลก ๆ แต่ครูบางคนไม่ชอบสอนเรียงความ ทั้งนี้เนื่องมาจากความไม่ถนัดในการแต่ง เป็นประการสำคัญ อย่างไรก็ตามสิ่งที่ เป็นปัญหาแก่ครูสอนอย่างมากไม่ว่าจะเป็นครูที่ชอบและไม่ชอบสอนวิชานี้ ก็คือความหนักใจในการตรวจเรียงความของนักเรียน^๗ ทั้งนี้เพราะวิชาใคยังขาดความ เป็นปรนิมในการตรวจใคให้คะแนนนเอง แต่จากรายงานของประสงค์ ราชณสุช^๘ พบว่า ถ้าครูใคโลกลาวาชอบสอนภาษาไทยเพราะชอบหรือใครักในภาษาไทยแล้ว ครูใคนั้นยอมจะมีทักษะคิดที่ใคต่อการสอน และครูชายจะมีทักษะคิดเชิงนิมาน (พอใจ สนใจ ชอบ) ในการสอนมากกว่าครูหญิง และทักษะคิดเชิงนิมานนี้มีในครูที่มีอายุน้อยมากกว่าครูที่มีอายุมาก

จากการศึกษาคนควาเหล่านี้ทำให้ทราบวาทักษะคิดของครูมีส่วนสำคัญต่อการเขียนของใคใคอยู่ไม่น้อย หากใคมีเครื่องมือที่ใคจะช่วยให้ครูใคใจใคใคใคและสะดวกแล้ว จะมีส่วนช่วยในการสร้างทักษะคิดที่ใคของครูต่อการสอนเรียงความ ใคจะเป็นผลที่ใคใคใคที่สุด

การเขียนเรียงความ

การเขียนเรียงความเป็นการแสดงออกทางความคิดโดยอาศัยความรู้และทักษะที่ใคมาจากการฟัง การพูด การอ่าน และการคิดเขียนมาใคใคทั้งหมด อาจจะถูกใคใคใคใคใค

^๗เปี่ยมศรี นาคพัฒน, "วิธีสอนแต่งไทยในชั้นมัธยมปลาย", (วิทยานิพนธ์ปริญญาบัณฑิต คณะครุศาสตร์ จุฬาลงกรณมหาวิทยาลัย, ๒๕๕๕). (พิมพ์ใค), หน้า ๕-๖.

^๘ประสงค์ ราชณสุช, "ทักษะคิดของครูต่อการสอนวิชาภาษาไทยชั้นมัธยมศึกษาในโรงเรียนรัฐบาล จังหวัดพระนครและธนบุรี", (ปริญญาโทนิพนธ์การศึกษามหาบัณฑิต วิทยาลัยวิชาการศึกษาประสานมิตร, ๒๕๐๖). (ใคใคใค). หน้า ๒.

เขียนเรียงความเป็นการประเมินผลการเรียนรู้และทักษะทางภาษาไทยของเด็กได้มากที่สุด
 ความมุ่งหมายของการสอนเรียงความมิใช่เพียงจะฝึกความจำหรือความสามารถเขียนให้
 ใค้ถูกต้องเท่านั้น แต่เป็นความพยายามที่จะให้เด็กได้แสดงความคิดเห็นเฉพาะตนออกมาอย่าง
 เสรี เป็นลายลักษณ์อักษร ครูที่จะสอนจึงควรจะต้องศึกษาค้นหาวิธีต่าง ๆ ที่จะมาช่วยฝึกทักษะ
 ในงานนี้ให้แก่เด็ก เพื่อให้เด็กเรียนของครูจักการแสดงผลออกในทางการ เขียนใค้ได้อย่างคล่อง
 แคล่ว สละสลวย ถูกต้องและชัดเจน ยิ่งไปกว่านั้น ยังต้องหาวิธีชักจูงความรู้สึกเบื้องต้น
 อันอาจจะเกิดขึ้นจากการเรียนที่ซ้ำซากโดยมิให้เกิดความสนุกสนานขึ้นมาแทนที่ เพราะบท
 เรียบนั้นท่าทายเป็นยากกว่าความคิดคำนึงและจินตนาการของแต่ละคน

หลักสำคัญในการสอนเรียงความ

๑. ในการสอนเรียงความครูควร พึ่งเสียงในแง่ความหมายมากกว่าไวยากรณ์
๒. หัวใจของการสอนภาษาอยู่ที่การให้เด็กมีกิจกรรมทางภาษาให้เด็กใค้ใช้
 ประสบการณ์ใค้โดยตรง
๓. ต้องให้เด็กใค้แสดงความคิดเห็นของตนเองออกมา มิใช่ไปลอกเลียนของ
 ผู้อื่นมา
๔. ในการสอนควรให้เด็กมีความสามารถร่วมกันหลาย ๆ ด้าน เช่น ในการ
 เขียนจดหมาย การสนทนา การรายงาน และอื่น ๆ เพราะสิ่งเหล่านี้
 เป็นความต้องกรร่วมกัน ควรสอนเด็กทุกคนใค้ใค้โดยไม่จำกัดเพศ วัย
 และฐานะ
๕. ในการสอนเขียนหรือพูดครูจำเป็นต้องให้คำศัพท์แก่เด็กอย่างกว้างขวาง
๖. ควรสอนให้เด็กใค้จักโอกาสหรือสถานที่ที่เด็กจะพูดจะเขียน
๗. ในการสอนพูดหรือเขียน ครูควร จักสภาพให้เป็นธรรมชาติที่สุด
๘. เด็กเป็นผู้ที่ชอบ เลียนแบบ ฉะนั้นครูจำเป็นต้องสร้างแบบอย่างที่ดีใค้แก่เด็ก
 กล่าวคือต้องพูด ต้องเขียนใค้ถูกต้องชัดเจน

๙. การกำหนดมาตรฐานทางภาษา ครูต้องพิจารณาถึงสภาพความเป็นอยู่เดิมของเด็กเป็นสำคัญ
๑๐. ในการจัดกิจกรรมต่าง ๆ ครูควรให้เด็กได้ใช้ภาษา เป็นเครื่องมือในการสื่อความหมายมากกว่าไปทำหลายสิ่งทีเด็กต้องการจะแสดงออก หากเด็กพลาดครูคอยหาทางแก้ไขไม่ครวระเด เล็กเดน้อย
๑๑. ในโอกาสที่เด็กแสดงออก ครูควรให้อิสระแก่เด็กพอสมควร การดูแลเด็ก การทำโทษเด็ก เป็นสิ่งที่ครูควรระมัดระวัง เพราะจะทำให้เด็กได้รับความอับอายไม่กล้าแสดงออก
๑๒. ครูควรคำนึงถึงความแตกต่างระหว่างบุคคลเป็นสำคัญ ควรปรับปรุงในทันทีที่เด็กยังคอยอยู่
๑๓. ในการสอน ครูควรพิจารณาถึงสิ่งที่จำเป็นก่อนอื่น และขอสำคัญไม่ควรเร่งรัดให้เด็กท่องรูอะไรในเวลาจำกัด เพราะการสอนภาษาเป็นการฝึกทักษะที่ต้องการการฝึกฝน การกระทำซ้ำ ๆ ต้องใช้เวลา
๑๔. ครูจำเป็นต้องแก้ไขขอบกรอบในทุกโอกาสที่จะกระทำได้
๑๕. ครูควรสร้างทัศนคติในการไว้วางใจที่ถูกต้องให้กับเด็ก
๑๖. การเขียนแบบสร้างสรรค์ เช่น การแต่งเรื่อง แต่งโคลง กลอน ควรจัดให้มีขึ้นในบางโอกาส เพื่อให้เด็กที่มีความถนัดในคานั้น ๆ ได้แสดงออกอย่างกว้างขวางขึ้น

๙ ประเทิน มหาจันทร์, "สอนเรียงความแบบหนึ่ง," ประชาศึกษา,

๑๖(มกราคม, ๒๕๐๔), ๓๒-๓.

การเรียนรู้จากการสร้างสรรค์ทางภาษา (Learning through creating in language)

การสร้างสรรค์ภาษาหมายความถึงการแสดงออกของบุคลิกความคิด การแสดงออกของบุคคลคือเป็นความต้องการพื้นฐานของมนุษย์ โดยทำตัวให้เข้ากับประสบการณ์ที่ตนคุ้นเคย ประสบการณ์ทั้งในและนอกโรงเรียนมีความสำคัญต่อเด็กทั้งสิ้น เด็กจะตอบสนองประสบการณ์ทุกชนิดในรูปแบบของการแสดงออกที่อาจจะง่ายมากหรือบางที่มีกติกามาก ๆ อย่างไรก็ตามการแสดงออกนั้นก็ยังคงถือเป็นตัวแทนของการสร้างสรรค์อยู่นั่นเอง

เด็กจะมีโอกาสเรียนการสร้างสรรค์จากประสบการณ์ทางภาษา และครูจะต้องวางแผนจัดหาประสบการณ์ใหม่ ๆ ให้แก่เด็กจนเป็นที่พอใจ เมื่อเด็กเขียนนิทาน จดหมาย หรือรายงาน ที่เขารู้สึกว่าแตกต่างไปจากสิ่งที่เขาเคยเขียนมาก่อน นั่นคือประสบการณ์แบบสร้างสรรค์ของเด็กนั่นเอง ประสบการณ์ใหม่ ๆ เป็นองค์ประกอบอย่างหนึ่งของการสร้างสรรค์ภาษา ถึงแม้ว่าคุณภาพของการเขียนแบบสร้างสรรค์จะได้น้อย แต่ก็ไม่ได้ว่าเป็นปัญหา เพราะว่าเด็กได้ใช้ความพยายามอยู่แล้ว และเมื่อเด็กเริ่มตนเขียนแบบสร้างสรรค์ได้แล้วคุณภาพจะตามมาภายหลัง

ครูควรช่วยเหลือนปรับปรุงคุณภาพการแสดงออกแบบสร้างสรรค์ของเด็กตามความสนใจ และความเข้าใจ พัฒนาการแบบนี้เป็นความมุ่งหมายที่มีคุณค่ายิ่ง ครูต้องพยายามเราหรือส่งเสริมเด็กใหม่พัฒนาการในการเรียนการสร้างสรรค์ภาษาให้มากขึ้น^{๑๐}

^{๑๐} Ethel L. Hatchett and Donald H. Hughes, Teaching Language Arts in Elementary Schools : A Functional Creative Approach, (New York: The Ronald Press Company, 1956), pp.8-9.

ความพร้อมในการเขียนแบบสร้างสรรค์ (Readiness for creative expression)

จากกรณีศึกษาของ Burrows และคณะเป็นเวลาานกว่า ๘ ปี ในการช่วยเหลือเด็กให้สามารถเขียนได้โดยมีประสิทธิภาพ มีข้อสรุปที่น่าสนใจดังนี้

๑. ความไม่พร้อมทางกายจะจำกัดคลายมือของเด็ก
๒. ประสบการณ์จากการฟังและการเขียนจะส่งเสริมจินตนาการของเด็ก
๓. การได้มีโอกาสใกล้ชิดกับวรรณคดีต่าง ๆ จะช่วยเสริมการเขียนได้กว้างขวางขึ้น
๔. ครูจะต้องช่วยส่งเสริมการสังเกต การสร้างเรื่อง และการเขียนที่ชัดเจน เป็นรายบุคคลคอยการอดความเห็นและชมเชยส่วนที่ดี
๕. เด็กจะได้รับประสบการณ์ต่าง ๆ จากสิ่งที่ครูเขียนในหมั้นกระดานดำ
๖. ประสบการณ์ที่ได้จากการอภิปรายร่วมกัน จะช่วยพัฒนาทักษะในการเขียนได้มากกว่าการให้เขียนแต่เพียงอย่างเดียว^{๑๑}

แรงจูงใจในการเขียนเรียงความ

ครูใช้วิธีการจูงใจนักเรียนให้รู้จักวิธีเพิ่มพูนความเข้าใจ ความซาบซึ้งและความสามารถที่จะแสดงออกในทางสร้างสรรค์ในสถานการณ์ที่เหมาะสม ซึ่งเป็นสิ่งสำคัญสำหรับเด็ก เด็กจะเห็นคุณค่าของการมีส่วนร่วมในกิจกรรมการเรียนรู้ทางภาษาที่เน้นคุณภาพของการแสดงออกแบบสร้างสรรค์ การอ่านวรรณคดี การเล่าและเขียนเรื่องที่นำพอใจ การ

^{๑๑}Harold G. Shane, Research Helps in Teaching the Language Arts, (Washington : A Department of the National Education Association, 1955), p.35.

แต่กลอนที่ไพเราะ การเขียนจดหมายที่น่าสนใจ และการเขียนบันทึกรายงานที่เราใจจะเป็นจุดมุ่งหมายของเด็ก ๆ การเรียนทักษะทางภาษา เช่นนี้ช่วยให้เด็กหนีพ้นจากความน่าเบื่อ (dullness) และความไม่น่าสนใจ เพราะเด็ก ๆ รู้ว่าการเขียนแบบที่ถูกต้องเป็นสิ่งสำคัญที่จะปรับปรุงคุณภาพการเขียนของเขาได้

สรุปแรงจูงใจในการเขียนมีดังนี้ คือ

๑. เด็กทุกคนควรมีโอกาสที่จะแสดงออกในการเขียน
๒. ให้เด็กเขียนเป็นรายบุคคลไปต่อ เมื่อเด็กมีประสบการณ์เกี่ยวกับการพูดมากพอจนเป็นที่น่าพอใจ และมีความชำนาญในการเขียนอย่างพอเพียง เพื่อป้องกันความเมื่อยตา

Applegate ได้เสนอแนะเหตุผลที่ให้มีการเขียนแบบสร้างสรรค์ไว้ดังนี้

๑. การเขียนแบบสร้างสรรค์เป็นเครื่องมือที่จำเป็นทางสังคม (a necessary social tool)
๒. ช่วยให้ครูเข้าใจเด็ก
๓. เป็นคุณค่าทางความมั่นคงแห่งจิตใจ
๔. ช่วยให้เด็กเข้าใจเกิดความรู้สึกภูมิใจในตนเอง
๕. ให้โอกาสครูได้ค้นพบและส่งเสริมความฉลาดของเด็ก

ถวญความเชื่อมั่นในประโยชน์และแรงจูงใจของการเขียนแบบสร้างสรรค์

Femner ได้เสนอคุณค่าของหนังสือพิมพ์ประจำชั้นหรือประจำโรงเรียน และ Great กล่าววว่า "สิ่งที่จะมาช่วยกระตุ้นให้นักเรียนเขียนแบบสร้างสรรค์ได้อีกอย่างหนึ่งคือ ส่วนประกอบ (Component) ของสิ่งแวดล้อมที่เหมาะสม"^{๑๒}

^{๑๒} Ibid., p.45-46.

การสร้างบรรยากาศในการเขียน (Create an atmosphere for writing)

๑. สร้างความสัมพันธ์อันดี โดยแสดงความเข้าใจ ความเห็นอกเห็นใจ ความนิยมชมชื่นต่อข้อเสนอของเด็ก และส่งเสริมให้เด็กยอมรับความคิดของเพื่อนและตั้งมาตรฐานที่เด็กจะสามารถไปถึงความสำเร็จได้

๒. ให้เด็กได้ทำงานในห้องเรียนที่ไม่ตายตัว คือมีการเรียนทั้งชั้นบ้าง เป็นหมู่บ้าง และในบางครั้งก็เป็นการเรียนเฉพาะตัว

๓. จัดหาวัสดุการศึกษา ใ้แก่โสตทัศนวัสดุต่าง ๆ ที่จะช่วยให้เด็กเขียนได้ง่าย และสะดวก

๔. สอนเพื่อที่จะพัฒนาการเขียนให้เด็กมีเสรีภาพและความพอใจในการเขียน

๕. ถ้าเด็กยังไม่สามารถเขียนเรียงความเป็นเรื่องได้ ควรส่งเสริมให้เด็กเล่าเรื่องได้เสียก่อน แล้วจึงหัดเขียนโดยครูช่วยสะกดคำยากให้

๖. ให้เด็กรวบรวมความคิดในการแสดงออกสัก ๒-๓ นาที สำหรับเด็กบางคนที่ไม่สามารถจะเริ่มเขียนเรียงความได้ง่าย เช่นผู้อื่น^{๑๓}

การเตรียมประสบการณ์ร่วมในชั้นเรียน (Provide Common class experience)

ในการให้เด็กมีสิ่งที่จะเขียนถึง ครูจะต้องเตรียมประสบการณ์ร่วมกันให้เด็กซึ่งอาจจะจัดไว้ในรูปของทัศนาวจร การร่วมมือกันในงานพิธีต่าง ๆ การสร้างสรรค การทดลอง การใช้ประสบการณ์ทั้งที่บ้านและชุมชนของแต่ละคนเป็นภูมิหลัง (background) ในการเขียน

^{๑๓} New York. Board of Education, Developing Children's Power of Self-Expression through Writing, ("Curriculum Bulletin," No.2, New York: Board of Education, 1953), pp.49-51.

การพัฒนาภูมิหลังในการเขียนโดยอาศัยวรรณคดี กวีและศิลปิน

๑. อ่านวรรณคดีที่มีชื่อเสียงให้นักเรียนฟัง การอ่านบทกวีและร้อยแก้วต่าง ๆ ในชั้นช่วยกระตุ้นให้เด็กอยากเขียน ครูควรเลือกบทกลอนที่มีความสัมพันธ์กับชีวิตของเด็ก ความง่ายหรือวลีที่ไพเราะมีความรู้สึกและมีมโนภาพที่เห็นจริง เช่น หลังจากที่ได้ฟังบทกลอนเพราะ ๆ ในห้องเรียนแล้ว เด็กหญิงคนหนึ่งได้เขียนบทกลอนเกี่ยวกับ "ฝนตกในตอนกลางคืน" ดังนี้

"There'll be rivers in the gutters

And lakes along the street.

It will make our lazy kitty

Wash his little dirty feet."^{๑๘}

๒. ส่งเสริมให้เด็กแต่ละคนอ่านคำราที่มีเนื้อหาและแบบการเขียนที่คัดเลือกอย่างกว้างขวาง

๓. ช่วยเด็กหาวัสดุที่จะอ่านเพื่อเพิ่มความสนใจคุณค่าของประสบการณ์ของตน

๔. พัฒนาความนิยมซาบซึ้งในศิลป วรรณคดี และกวี โดยการฟังและการอภิปรายเกี่ยวกับกวี พิจารณาว่าเด็กมีความรู้สึกอย่างไรต่อประสบการณ์ที่ครูเลือกให้

๕. แสดงนิทรรศการรูปภาพหรือฉายภาพนิ่งประเภทสไลด์และฟิล์มสตริป หรือฉายภาพยนตร์ เพื่อกระตุ้นจินตนาการและการตอบสนองทางอารมณ์ การฉายฟิล์มสตริปที่งามวิจิตร (artistic filmstrips) บ่อย ๆ ช่วยส่งเสริมชี้ชวนให้เด็กอยากเขียน (creates incentive to write) เช่น หลังจากที่ได้ดูฉายฟิล์มสตริปเรื่อง "กวางดาว"

^{๑๘}Blanche J. Thompson, Silver Pennies, (New York: The Macmillan Company, 1925), p.30.

ให้นักเรียนชั้น ป.๔ ดูแล้ว ครูก็ให้ประสบการณ์เพิ่มเติมโดยการอ่านบทกวีเกี่ยวกับท้องฟ้า และดวงดาวต่าง ๆ ช่วยให้ Niel เขียนโคลงกวีดังนี้

Little Stars

Little stars way up high

What colors will you be tonight?

Red, orange, white or blue?

Any other colors too?

How pretty you will look tonight! ๑๕

๖. เตรียมโอกาสในการแสดงออกทางการแสดงละครและการเล่นเป็นจังหวะ
๗. สร้างประสบการณ์ให้เด็กกวดการดูโทรทัศน์

ประโยชน์ของประสบการณ์ทั้งในทางตรงและทางอ้อม

๑. เล่าประสบการณ์ด้วยคำที่ชวนฟัง เพื่อกระตุ้นให้เด็กคิด พูดและเขียนเกี่ยวกับประสบการณ์ของเด็กเอง
๒. ส่งเสริมให้เด็กแสดงความคิดเห็นหรือเล่าถึงประสบการณ์ของตนได้อย่างเสรี
๓. ช่วยเด็กสังเกตสิ่งแวดล้อมในการฟัง การเห็น และการตีความสิ่งต่าง ๆ ที่อยู่ล้อมรอบตัวเด็ก ช่วยเด็กโดยถามว่า "ปลาเงินปลาทองในอ่างเห็นได้อย่างไร?" หรือ "เธอมีความรู้สึกอย่างไร?" และ "เธอคิดว่าปลาทองจะพูดอะไรกับเธอบ้าง?"
๔. นำการอภิปรายเพื่อเราให้เด็กมีโอกาสพูดเกี่ยวกับประสบการณ์ของตนได้มากขึ้น และเพื่อช่วยให้ความคิดแจ่มแจ้งก่อนที่จะเขียนลงสมุด

๕. จาการแสดงออกที่เกินกว่าคนอื่น เมื่อเด็กเขียนอะไรที่แปลกออกไป หากโลกาจารย์ให้เขาเห็นและส่งเสริมการแสดงออกเช่นนี้ให้มากขึ้น

๖. ให้เด็กเรียบเรียงความคิดเห็นที่ได้รับจากการไปพบเห็นสิ่งต่าง ๆ เช่น นักเรียนเล่าว่าไต่ไปที่ศูนย์การค้าซึ่งมีบันไดเลื่อน อาจจะชวนนักเรียนสนทนาเกี่ยวกับบันไดเลื่อนและให้ลองเขียนความรู้สึก "ขณะที่บันไดเลื่อนสูงขึ้น"

๗. ช่วยเด็กรวมความคิด (thought) และความเห็น (idea) เข้าด้วยกัน ในการเขียนนิทานเพื่อให้เด็กสามารถเห็นว่ารวมความคิดเข้าด้วยกันอย่างไรจึงจะได้นิทานได้อย่างสนุกสนาน

ประสบการณ์ต่าง ๆ ที่เด็กได้รับจะช่วยเสริมสร้างให้เด็กเกิดความรู้ ความเข้าใจ มากยิ่งขึ้น และเป็นความคิดรวบยอดที่ถูกต่องดีที่สุด กล่าวว่าการไต่บันได การเห็น และการฟัง เป็นสิ่งแรกที่เกี่ยวข้องกับการเรียนของมนุษย์ ผู้เรียนจะเรียนไต่บันไดดีที่สุดถ้าเขาได้รับรู้ จากประสาทสัมผัสหลาย ๆ ทาง^{๑๖} ในการเขียนเรียงความก็เช่นกัน มีวิธีหนึ่งที่จะช่วยให้ การเขียนกระจำขึ้น คือ การที่เด็กได้รับประสบการณ์ต่าง ๆ โดยอาศัยประสาทสัมผัส หลาย ๆ ทาง จะช่วยให้เกิดการ เรียนรู้ที่จะแสดงออกในการเขียนได้มากที่สุดและดีที่สุด^{๑๗} การสัมผัสต่าง ๆ นั้น ได้แก่ การมองเห็น การไต่บันได การสัมผัส การไต่บันไดและการ ลิ้มรส

^{๑๖} Walter Arno Wittich and Charles Francis Schuller, Audiovisual Materials : Their Nature and Use, (Tokyo: John Weatherhill, 1968), p.41 .

^{๑๗} Don M. Wolfe, Language Arts and Life Patterns Grade 2 through 8, (New York: The Odyssey Press, Inc., 1961), p.75 .

การมองเห็น (Seeing)

ในขณะที่เด็กโคล้ง เกศสิ่งๆ หนึ่งที่ประทับใจหลาย ๆ อย่าง เด็กจะต้องการการส่งเสริมให้เห็นสิ่งเหล่านั้นอย่างละเอียด และถ่ายทอดสิ่งที่เขาโคล้ง เกศนี้ออกมาเป็นคำพูด นอกจากจะส่งเสริมให้เด็กเล่าถึงสิ่งที่เด็กมองเห็นแล้ว เด็ก ๆ ยังมีแนวโน้มที่จะเขียนในสิ่งที่เขาคิดว่าครูหวังไว้ว่าจะเป็นเช่นนั้นออกมาด้วย

ความสามารถใน "การมองเห็น" ไม่เพียงแต่จะตีความหมายออกมาในรูปของภาพเท่านั้น สิ่งที่เด็กมองเห็นก็จะช่วยเสริมสร้างจินตนาการของเด็กได้ด้วย เช่น เด็กชั้น ป.๓ เมื่อมองเห็นดวงจันทร์และดวงดาว จะเกิดจินตนาการได้ดังนี้

Edwin : The stars are hats on invisible giants.

Stephen : The stars are God's eyes.

Robert : The stars are little people who sit around their campfire at night. Their campfire is the moon.

Palma : The stars are angels' balls.

Edwin : The moon is the D in my alphabet.

Allen : The moon is a yellow banana in a blue fruit bowl ^{๑๘}

สีเป็นเส้นทึบและแรงกระตุ้นให้เด็กอยากเขียน เด็กมีปฏิกริยาต่อสีอย่างรุนแรงแต่ไม่เกี่ยวกับประเพณี คือ ก่อนที่เด็กจะเกี่ยวข้องกับสังคัมประเพณี เขาจะไม่รู้สึกเป็นปฏิกริยาที่ไม่พึงพอใจต่อสีค่า สีค่าจะทำให้เด็กระลึกถึงรองเท้า กำมะหยี่ (velvet) สุนัข น้า และนก แต่จะไม่คิดถึงเรื่องความตายเลย แต่ถาเด็กโตกว่านี้จะเข้าใจเกี่ยวกับสี

^{๑๘} New York: Board of Education, op.cit., p.62.

ตั้งคนประเพณีว่า สื่อกำหนดถึงความหมาย สื่อกำหนดถึงฉกรรจ์งาน หรือความรื่นเริง และสื่อกำหนดถึงความรัก เป็นต้น

การได้ยิน (Hearing)

เสียงมีความหมายเป็นพิเศษต่อการแสดงเกี่ยวกับอารมณ์กลัวหรือพึงพอใจ การฟังเสียงต่าง ๆ ที่ได้ยินในหรือใกล้ห้องเรียน อาจารย์ใจให้เด็กเขียนเรียงความได้ ถ้อยคำและวลีต่อไปนี้ช่วยเราให้เด็กเขียนเกี่ยวกับเสียงได้

เครื่องบิน เสียงหัวเราะ เลื่อย เสียงวิทยุ พัดร้อง เสียงนิงปาก ข้อน เครื่องจักร ข้างโพลั่ว และรถยนต์

เด็กชั้น ป.๓ คนหนึ่งเขียนว่า "เธอเอาไค้ใหม่ว่าฉันชอบเสียงอะไร มันดังอย่างนี้ กร่วม - กร่วม (crunch - crunch) มันคืออะไร คำตอบก็คือ มันคือขนมปัง อิกาเตียนที่เธอกำลังกักอยู่นั่นเอง"^{๑๘}

บางทีเสียงฝนตกก็เป็นแรงดึงดูดใจเด็กให้อยากเขียนได้ เช่น มีเด็กคนหนึ่งเขียนว่า "เธอไม่ได้ยินเสียงฝนตกดังเปาะแปะหรือ มันกำลังตกสู่พื้นดิน และเธอได้ยินเสียงพัดร้องไหม ถ้าเธอไม่ได้ยินแต่ฉันได้ยิน และฉันคิดว่ามันเป็นเสียงที่น่าฟังเหลือเกิน"^{๒๐}

การสัมผัส (Touching)

การรับรู้ทางสัมผัสสามารถช่วยเสริมการเขียนของเด็กได้ เช่น เด็กบางคนเขียนว่า "ฉันชอบสัมผัสหลอดไฟฟ้าที่เพิ่งเปิดสวิตช์ไปใหม่ ๆ เพราะรู้สึกเหมือนกับผลไม้ฉ่ำ ๆ ที่อยู่บนต้นไม้ท่ามกลางแสงแดด"^{๒๑}

^{๑๘} Ibid., p.67.

^{๒๐} Loc.cit.

^{๒๑} Ibid., p.69.

การไต่กลิ่นและการลิ้มรส (Smelling & Tasting)

เป็นการยากสำหรับเด็กที่จะอธิบายถึงกลิ่นและรส เพราะคำที่ใช้แสดงถึงกลิ่นและรสมีน้อยมาก จีนตนาการและการรับรู้ภายในตอบสนองความรู้สึกทางกายภาพในเรื่องกลิ่นได้ เช่น เด็กคนหนึ่งเขียนว่า "กลิ่นเป็นสิ่งที่ควรรู้จัก เมื่อคนทำสิ่งที่ดีงาม เขาจะเป่ากลิ่นหวานชื่นใจ แต่เมื่อเขาทำสิ่งเลวทรามเขาจะไม่เป่ากลิ่นหวานเลย สุนัขชอบรู้เรื่องเรื่องใต้"^{๒๒}

ครูควรหยิบยกและชี้ให้เห็นถึงคำที่ใช้อธิบายเกี่ยวกับกลิ่นและรส อาจจะทำให้เด็กพยายามจกรายการ เกี่ยวกับกลิ่นหอมที่เขาชอบเพื่อให้รวมกลุ่มกันและ เปรียบเทียบกัน จะเป็นการเริ่มต้นที่ดีในการขยายศัพท์ของเด็กเกี่ยวกับกลิ่นให้กว้างขวางขึ้น

นอกจากการสัมผัสสภาวะประสาทสัมผัสทั้งห้าช่วยให้ความคิดของนักเรียนกระฉ่างแล้ว การเปรียบเทียบความเหมือนและความแตกต่างจะช่วยให้ความคิดของเด็กกระฉ่างซัดเซอเกี่ยวกัน เช่น เด็ก ป.๓ คนหนึ่งทำให้ความคิดของเขากระฉ่างกวมการ เปรียบเทียบความเหมือนและความแตกต่างโดยการอธิบายดังนี้ "จอห์นระบายสีฟ้า เหมือนกับก้อนเมฆเคลื่อนที่ แต่แม่ระบายสีเร็ว เหมือนฟ้าแลบ"^{๒๓}

การกำหนดชื่อเรื่องเรียงความ

การกำหนดชื่อเรื่องให้เด็กเขียนเป็นกลวิธีการสอนวิธีหนึ่ง ซึ่งช่วยให้เด็กแสดงบทบาทพื้นฐานในการ เริ่มต้นแนวโน้มของความคิดและการส่งเสริมพัฒนาการทางภาษาอย่างมีเหตุผล ในตอนแรกครูอาจให้นักเรียนทั้งชั้นช่วยกันกำหนดชื่อเรื่องที่น่าสนใจขึ้น และเราให้เด็กแสดงปฏิกิริยาหรือความคิดออกมาเกี่ยวกับชื่อเรื่องที่ตั้งไว้ นั้น เช่น เด็ก ป.๓

^{๒๒}

Ibid., p.71.

^{๒๓}

Ibid., p.75.

ใดกำหนดชื่อเรื่องว่า "มือ" เขาก็จะเลือกพูดถึงมือของใครคนหนึ่ง แล้วอธิบายให้ทั้งว่า มือที่เขาเลือกมานั้นมีความหมายต่อเขาอย่างไร และทำไมเขาจึงเลือกเฉพาะมือเหล่านั้น ซึ่งย่อมจะมีความคิดรวบยอดที่แตกต่างกันออกไป เช่น Annette เขียนว่า "มือที่มีความหมายที่สุดต่อฉันคือมือของแม่ เพราะบางครั้งอ่อนนุ่มและน่ารัก บางครั้งเป็นสีแสดเวลาที่ทำงานหนัก มือของแม่เตรียมอาหารให้ฉันกินและทำที่นอนให้ฉันนอน" Richard เขียนว่า "ฉันคิดว่ามือที่มีความสำคัญต่อฉันที่สุดคือมือของพ่อ เพราะพ่อใช้มือทำงานและคุ้มครองพวกเราให้มีความปลอดภัย เมื่อฉันยังเด็กอยู่และเวลานั้นร้องไห้พ่อก็จะอุ้มฉันขึ้นมา" และ Allen เขียนว่า "มือที่มีความหมายต่อฉันที่สุดคือมือของตัวเอง ถ้าฉันไม่มีมือฉันไม่สามารถจะเล่นกีฬา เขียนหนังสือหรือหยิบอะไรก็ได้เลย ที่ฉันหยิบไม่ได้เพราะฉันไม่มีมือ"^{๒๔}

ยง อิงคเวทย์^{๒๕} กล่าวว่า การกำหนดชื่อเรื่องมีประโยชน์ในการช่วยส่งเสริมการเขียนเรียงความเป็นอันมาก ชื่อเรื่องเรียงความที่เหมาะสมกับความสนใจและวุฒิภาวะของนักเรียนจะช่วยเป็นแนวทางให้เด็กรู้ว่ามืออะไรที่ควรเขียน และควรเขียนอย่างไร

การกำหนดชื่อเรื่องเรียงความให้เหมาะสมมีความสำคัญต่อการสอนเรียงความของครูอย่างมาก หากครูกำหนดชื่อเรื่องเป็นของตนเองไว้ใจ (incentive) ให้เด็กเกิดความรู้สึกและความคิดว่า มืออะไรที่เด็กอยากพูดออกมาก็จะช่วยให้เด็กเขียนเรียงความได้ดี แต่หากครูกำหนดชื่อเรื่องที่ไม่เป็นที่สนใจหรือไม่สัมพันธ์กับเรื่องที่กำลังเรียน หรือห่างไกลกับวุฒิภาวะของเด็กนักเรียน เด็กก็จะรู้สึกลำบากหรืออาจรู้สึกท้อแท้ไม่อยากเขียนก็ได้ ครูเองจึงควรสนใจและระวังในการกำหนดชื่อเรื่องเรียงความให้มาก

ชื่อเรื่องเรียงความที่ดี ควรมีความหมายกระตักรัดและชัดเจนไม่แคบเกินไปและไม่กว้างหรือคลุมเครือเกินไป ถ้าครูให้ชื่อเรื่องที่มีความหมายแคบเกินไป กลับจะทำให้เด็กเขียนอะไรไม่ไถ่มาความที่เด็กอยากแสดงออกและอาจไม่ตรงกับความรู้สึกนึกคิดของเด็กที่จะ

^{๒๔} Ibid., pp. 77-78.

^{๒๕} ยง อิงคเวทย์, "การกำหนดชื่อเรื่องแต่งความ," บรรยายแผนกวิชา โสภ-
ทัศน์ศึกษา คณะครุศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย. วันที่ ๑๒ กุมภาพันธ์ พ.ศ. ๒๕๑๔. (พิมพ์คัด).

เขียนก็ได้ ตัวอย่าง เช่น "ผลไม้ที่ฉันชอบกินที่สุดคือมะม่วง" ชื่อเรื่องเช่นนี้ กลับจะบังคับไม่ให้เด็กเขียนอะไรมาก และอาจไม่ตรงกับความรู้สึกนึกคิดของเด็กบางคนที่จะเขียนก็ได้ และตรงกันข้าม ถ้าครูกำหนดชื่อเรื่องที่มีความหมายคลุมเครือหรือกว้างเกินไปจะทำให้เด็กเขียนชั้นประถมซึ่งมีประสบการณ์น้อยไม่ว่าจะเขียนอย่างไรก็ได้ เช่น ชื่อเรื่องที่คลุมเครือว่า "ผลไม้" หรือ "ห้องสมุด" หรือ "พoca" เป็นต้น ชื่อเรื่องเช่นนี้ไม่กระตักรัชชคเจนพอสำหรับเด็กประถมเพราะเด็กไม่รู้ว่าครูจะให้เด็กเขียนเขียนเกี่ยวกับความสำคัญคานไหนของห้องสมุด ประโยชน์ของห้องสมุดหรือหนังสือในห้องสมุด ห้องสมุดแห่งชาติหรือห้องสมุดโรงเรียน และไม่ว่าควรจะเริ่มค่นในทำนองไหนถึงจะดี ส่วนคำว่า "พoca" ก็เป็นชื่อเรื่องที่คลุมเครือมาก เพราะพocaมีหลายประเภท พocaไม้ พocaคนกลาง พocaทาบเร พocaชาว และอื่น ๆ ครูอาจตั้งชื่อเรื่องที่กระตักรัชชคเจนกว่านี้ได้ เช่น

- ผลไม้ที่ฉันชอบรับประทาน
- ห้องสมุดของเรา
- ประโยชน์ของห้องสมุด
- พocaคนหนึ่ง หรือ
- ฉันอยากเป็นพoca

ชื่อเรื่องเหล่านี้อาจเร้าใจ และช่วยให้เด็กนักเรียนชั้นประถมหัดเขียนเรียงความไคผลสัมฤทธิ์และเร็วขึ้น

ข้อควรคำนึงในการกำหนดชื่อเรื่องเรียงความให้นักเรียนชั้นประถม

การกำหนดชื่อเรื่องเรียงความต้องอาศัยความชำนาญและความตั้งใจของครูที่จะช่วยให้ชื่อเรื่องที่เหมาะแก่เด็กเรียน อยางไรก็ดี พocaจะมีหลักเกณฑ์ช่วยกำหนดชื่อเรื่องสำหรับครูไคงายขึ้นบ้าง ดังนี้

๑. ชื่อเรื่องที่ครูจะกำหนดให้เด็กนักเรียนหัดเขียนเรียงความ ควรมีความสัมพันธ์กับบทเรียนซึ่งนักเรียนทั้งชั้นกำลังเรียนอยู่ หรือสัมพันธ์กับเหตุการณ์ในทวงเวลานั้น ๆ หรือกำลังอยู่ในความสนใจของนักเรียนทั้งชั้น

๒. ชื่อเรื่องเรียงความ ควรแนมเนื่องมาจากประสบการณ์ร่วมของนักเรียน ทั้งชั้นในเวลานั้น เช่น หลังจากไปเที่ยวตลาด หลังจากไปสวนสัตว์ หลังจากไปอุทยาน หนังสือเล่มหนึ่ง หลังจากดูภาพยนตร์ด้วยกันเรื่องหนึ่ง หลังจากไปรวมกันทำสวนผัก หรือ ออกไปทำเพื่อประโยชน์ร่วมกัน หรือหลังจากฟังรายการวิทยุโรงเรียนรายการหนึ่ง หรือดู พิธีมสกรีปร่วมกันเรื่องหนึ่ง เป็นต้น นอกจากนี้ครูอาจส่งเสริมให้นักเรียนเขียนเรียงความ จากประสบการณ์เฉพาะของนักเรียนเป็นรายบุคคลก็ได้ เช่น

- กรอบครัวของฉัน
- น้องของฉัน
- เพื่อนบ้านของฉัน
- เมื่อฉันไปเที่ยวสวน เป็นต้น

๓. ชื่อเรื่องที่จะให้เด็กนักเรียนหัดเขียนเรียงความควรมีความหมายกระทัดรัด ชัดเจน ดังตัวอย่างที่กล่าวมาแล้วข้างต้น ชื่อเรื่องไม่ควรจะสั้นเกินไป เช่น "ระวังไฟ" และก็ไม่ควรยาวเกินไปดังที่เคยเห็นนักเรียนฝึกสอนคนหนึ่งให้ชื่อเรื่องให้นักเรียนเขียนเรียง ความว่า "เราจึงมาช่วยกันระวังไฟกันเด็ก" ชื่อเรื่องเช่นนี้ออกจะเป็นเยื่อและไม่ชี้แนว ทางให้เด็กหัดแต่งใจกาย หากครูจะเปลี่ยนเป็น "ประโยชน์และโทษของไฟ" หรือ "ควรระวังไฟในบ้านอย่างไร" ก็จะช่วยให้เด็กหัดเขียนใจกายขึ้น

๔. ในการกำหนดชื่อเรื่องสำหรับเรียงความ ควรพยายามจูงใจให้นักเรียน ช่วยกันกำหนดชื่อเรื่องบ้าง ถ้านักเรียนมีประสบการณ์และวุฒิภาวะพอจะทำได้ การร่วมกัน กำหนดชื่อเรื่องด้วยตนเองนั้นควรทำเมื่อนักเรียนทั้งชั้นได้รวมกันทำกิจกรรมอย่างใดอย่างหนึ่ง หรือไปได้ประสบการณ์ร่วมอย่างใดอย่างหนึ่งมา เช่น หลังจากได้เดินทางไปที่สวนเขาวัง มาแล้วช่วยกันกำหนดชื่อเรื่องว่า ใครอยากเขียนอะไรและควรให้ชื่อเรื่องอย่างไรบ้าง

- บันทึกการเที่ยวเขาวัง
- ทัศนียภาพบนเขาวัง

- สิ่งของที่ควร เตรียมก่อนเดินทางไปเขาวัง
- ประวัติของเขาวัง เป็นต้น

๕. ถ้าครูเป็นผู้กำหนดข้อเรื่องให้ ควรมีสัก ๓-๔ เรื่อง เพื่อให้นักเรียนเลือกเขียนตามความสนใจและความชัดเจนของแต่ละคน เด็กที่มีทักษะการเขียนก็อาจชอบเขียนเรื่องที่ยากกว่า เช่น เรียงความแบบชี้แจงเหตุผล เป็นต้น ส่วนเด็กที่เรียนอ่อนยอมชอบเขียนเรื่องที่คิดว่าเขียนได้ง่าย เช่น เขียนแบบบรรยาย ใครไปไหน ทำอะไร เป็นต้น แต่วิธีให้ข้อเรื่องหลายเรื่องให้นักเรียนเลือกเขียนนั้น อาจทำให้เด็กเกิดความลังเลใจ ไม่แน่ใจว่าจะเขียนเรื่องอะไรดี ฉะนั้นหากมีการกำหนดข้อเรื่องหลายเรื่องให้เด็กเขียน ครูควรส่งเสริมให้เด็กตัดสินใจเลือกเขียนทันที การให้ข้อเรื่องเรียงความไม่ควรให้เลือกมากเรื่องเกินไป (ไม่เกิน ๔ เรื่อง) และไม่ควรถูกเขียนเรื่องเดียวกันทั้งชั้นเป็นอันขาด

๖. ในการกำหนดข้อเรื่องหลายเรื่องให้นักเรียนเขียนเรียงความให้สัมพันธ์กับการเรียนในชั้น หรือสัมพันธ์กับประสบการณ์อย่างหนึ่งร่วมกัน หรืออยู่ในความสนใจอันเดียวกันของนักเรียนทั้งชั้น ครูควรระวังอย่าให้ข้อเรื่องหลายเรื่องมีลักษณะเหมือน ๆ กัน หรือสอนให้ใช้วิธีเขียนแบบเดียวกันทั้ง ๒ หรือ ๓ เรื่อง เช่น หลังจากเรียนเรื่องนกในท้องถิ่นของเราแล้ว ครูไม่ควรกำหนดข้อเรื่องเป็นทำนอง ดังนี้

- นกตัวหนึ่ง
- นกของฉัน
- นกที่สวยงาม
- นกที่ฉันรู้จัก

เพราะข้อเรื่องทั้ง ๔ ที่กล่าวมานี้ มีลักษณะเป็นพรรณนาโวหารทั้ง ๔ เรื่อง ทางที่ที่ครูควรกำหนดข้อเรื่องให้มีแนวเขียนเป็น ๔ ลักษณะโวหาร คือให้มีทั้งเรียงความในลักษณะบรรยายเรื่อง เรียงความแบบพรรณนา เรียงความแบบอธิบายความรู้ และเรียงความแบบชี้แจงเหตุผล เช่น

- นิทานเรื่องนกกะจาย แบบบรรยายเรื่อง
- นกของฉันทน์ แบบพรรณนา
- วิธีเลี้ยงนกขุนทอง แบบอธิบายความรู้
- เหตุกิจจึงไม่ควรเลี้ยงนกในกรงเล็ก แบบชี้แจงเหตุผล เป็นต้น

อย่างไรก็ดี ในการกำหนดชื่อเรื่องให้นักเรียนหัดเขียนเรียงความเป็นโวหาร ทั้ง ๔ แบบ ดังตัวอย่างข้างต้นนั้น ครูไม่จำเป็นต้องบอกนักเรียนว่าให้เขียนแบบบรรยาย โวหารหรือแบบอะไร และครูไม่ควรถือตายตัวว่า นักเรียนที่เลือกเขียนเรื่องบรรยาย จะใช้สำนวนพรรณนาลักษณะสิ่งของไม่ได้ หรือคนที่เขียนเรื่องพรรณนาจะเขียนบรรยายบ้าง ไม่ได้ ความจริงบรรยายโวหารและพรรณนาโวหารมักจะมีปนเปกันอยู่ในบทความบทความเดียวกัน เสมอ และอธิบายโวหารกับสาธกโวหารก็มักจะมีปนอยู่ในบทความบทความเดียวกัน และบางครั้ง ในบทความเดียวกันอาจมีโวหารทั้ง ๔ แบบรวมอยู่ด้วยกันก็ได้

๓. เหตุผลที่ครูควรกำหนดชื่อเรื่องให้มีลักษณะชี้ชวนให้นักเรียนเขียนเรียงความเป็นโวหารต่าง ๆ กัน ก็เพราะว่า โคลงกวีเรียงความแบบบรรยายและแบบพรรณนามักจะเขียนได้ง่ายกว่าอีก ๒ แบบ เพราะในการเขียนเรียงความแบบบรรยายและแบบพรรณนา ผู้เขียนเพียงอาศัยประสบการณ์ที่ผ่านมาก็พอจะเขียนเป็นเรียงความได้ ส่วนการเรียงความแบบอธิบายความรู้และการแต่งความแบบสาธกเหตุผลนั้น จำต้องอาศัยวิชาความรู้อยู่มาก ก็น้อย และบางเรื่องอาจตั้งอาศัยหลักวิชาด้วย หากผู้เขียนไม่รู้เรื่องนั้นคงแพ้อสมควร ก็ไม่อาจจะเขียนอธิบายให้ความรู้แก่ผู้อื่น และไม่สามารถจะชี้แจงเหตุผลให้คนอื่นเชื่อถือหรือเห็นด้วยกับความคิดเห็นของตนได้

๔. ในการกำหนดชื่อเรื่องให้นักเรียนหัดเขียนเรียงความ ครูควรหลีกเลี่ยง การตั้งชื่อเรื่องที่มีลักษณะอย่างใดอย่างหนึ่งในต่อไปนี้

- ก. หลีกเลี่ยงชื่อเรื่องที่มีความหมายกว้างและคลุมเครือไม่ชัดเจน เช่น "ความดี" หรือ "ความชั่ว" และอื่น ๆ แต่ควรเป็น "ความดีของน้องเล็ก" เป็นต้น

- ข. หลีกเลี้ยงชื่อเรื่องที่มีลักษณะเป็นสิ่งละอันพันละน้อย หรือเป็นลักษณะแบบ
หนังสือพิมพ์ หรือผู้ใหญ่วิเศษ เช่น ไม่ควรตั้งชื่อเรื่องว่า "เล็ก ๆ น้อย ๆ
ในชีวิตของฉัน" ควรเป็น "ตอนหนึ่งในชีวิตของฉัน" หรือ "วัยเด็กของ
ฉัน" หรือ "เมื่อฉันอายุ ๕ ขวบ" หรือ "เมื่อฉันยังเล็ก" ก็ว่า เพราะ
ว่าการเขียนอะไรเป็นเรื่องเล็ก ๆ น้อย ๆ เบ็ดเตล็ด จะทำให้เรื่องนั้น
ขาดสัมพันธภาพ ขาดเอกภาพ จึงไม่เหมาะแก่เด็กที่จะฝึกหัดเขียน
- ค. หลีกเลี้ยงการตั้งชื่อเรื่องแบบหนังสือพิมพ์ เช่น "เที่ยวท่องเมืองเชียงใหม่"
ควรใช้ว่า "บันทึกการเที่ยวเชียงใหม่" หรือ "สิ่งที่ข้าพเจ้าเห็นใน
เชียงใหม่"
- ง. หลีกเลี้ยงการกำหนดชื่อเรื่องเป็นแบบกระทู้ เช่น "เพื่อนกันทางกาย เพื่อน
ตายหายาก" การเขียนเรียงความแบบนี้ ยากเกินกว่านักเรียนชั้นประถม
จะทำได้ จึงควรเป็น "เพื่อนที่ฉันเคารพรักที่สุด" เป็นต้น
- จ. หลีกเลี้ยงการกำหนดชื่อเรื่องที่เป็นแบบคำพังเพยหรือสุภาษิต เช่น
"น้ำล้นคอกนุ้" หรือ "ให้ทุกข์แก่ท่าน ทุกชั้นถึงตัว" ชื่อเรื่องแบบนี้
ยากเกินกว่าเด็กประถมจะสามารถดำเนินความได้
- ฉ. หลีกเลี้ยงการกำหนดชื่อเรื่องแก่ความแบบ Essay ในภาษาอังกฤษ
แล้วแปลเป็นไทย เช่น Fruits แปลว่าเรื่อง "ผลไม้" Examination
แปลว่าเรื่อง "การสอบไล่" เป็นต้น หากครูใช้วิธีกำหนดชื่อเรื่องตาม
วิธีนี้จะทำให้เด็กนักเรียนชั้นประถมศึกษาทั้งประถมศึกษาตอนต้นและประถม
ศึกษาตอนปลายเป็นจำนวนมาก ไม่สามารถจะเขียนอะไรได้ เพราะชื่อ
เรื่องที่แปลมาแบบนี้ เข้าลักษณะที่ว่าคลุมเครือไม่กระตักรัดชัดเจน ยิ่ง
ไม่เหมาะแก่นักเรียนระดับประถมศึกษาของเราในเวลานี้ ชื่อเรื่องแบบนี้
ควรใช้สำหรับนักเรียนชั้นมัธยมศึกษา ซึ่งเด็กส่วนมากมีวุฒิภาวะและ
ประสบการณ์มากพอที่จะวางโครงเรื่องของตนเองได้อย่างดีแล้ว

เท่าที่กล่าวมาแล้วข้างต้น เป็นเพียงข้อควรคำนึงบางข้อสำหรับครูใช้เตือนความจำในเวลาจะกำหนดข้อเรื่องให้นักเรียนเขียนเรียงความเท่านั้น อย่างไรก็ตาม การสอนเรียงความให้ใคร่ครวญ ยังต้องอาศัยความสนใจ ความตั้งใจ และความอดทนของครูที่จะช่วยหาวิธีการให้เด็กได้เกิดประสบการณ์เป็นทุนสำหรับการหัดเขียนเรียงความให้สัมพันธ์กับการเรียนวิชา เนื้อหาในเวลานั้นด้วย

ขอให้ครูนึกถึงหลักที่ว่า การแสดงความคิดเห็นด้วยการเขียนนั้นเป็นความจริงยุติโตชั้นที่สาม ซึ่งต่อเนื่องมาจากชั้นแรก คือการมีประสบการณ์ และชั้นที่สองเป็นการคิดและการพูด ดังนั้นการจัดรายการ (program) การเรียนภาษาที่ค้ำยอเป็นการกระตุ้นให้รู้จักคิด นอกจากนี้แล้วการช่วยของครูหรือการจัดแบบของการคิดอย่างมีเหตุผล (logical thinking) ในชั่วโมงยอมช่วยเด็กได้มาก

การพูดและการเขียนควรทำต่อเนื่องกัน

เมื่อครูจัดกิจกรรมซึ่งสอดคล้องกับประสบการณ์ของเด็กก็จะเป็นการกระตุ้นความคิดของเด็กให้เกิดขึ้น ครูควรพยายามให้เป็นแบบฉบับของการคิดอย่างมีเหตุผล ซึ่งจะช่วยให้เด็กค่อย ๆ รู้จักการแสดงความคิดเห็นควรวางใจให้กระจ่างและคิดต่อกัน ถ้าครูไม่ทำอย่างนี้แล้วและการที่ครูขอให้เด็กนั่งเขียนทันทียอมไม่เกิดผลดีมากกว่า เพราะถ้าเปรียบเทียบแล้วจะเห็นได้ว่า เด็กที่เริ่มเรียนควรวางใจนำความคิดที่คล่องการมาพูดแล้วจึงเขียนยอมจะได้รับความลำบากน้อยกว่า เด็กที่พยายามทั้งคิดและเขียนในเวลาเดียวกัน อย่างไรก็ตาม การเปลี่ยนจากการฝึกให้แสดงออกด้วยการพูดไปเป็นการเขียนยอมต้องทำต่อเนื่องกัน จะสังเกตเห็นได้ง่ายว่าถ้าฝึกพูดมากขึ้น และใช้ประโยคยาวขึ้น ก็จะมีผลทำให้โครงสร้างของประโยคก็ดีขึ้นเรื่อย ๆ

บทเรียนเกี่ยวกับการฝึกพูดที่สัมพันธ์กับการฝึกเขียน

๑. จัดหมู่เขียนเรียงความบนกระดานดำ เป็นการจักให้เด็กพูดแล้วช่วยกันเรียงข้อความจากนิทาน หรือเรื่องซึ่งเป็นเหตุการณ์ปัจจุบันที่ละคน วิธีนี้นับได้ว่า เป็น

ประสบการณ์ที่มีความสำคัญสำหรับเด็ก กระบวนการจัดกิจกรรมควร เป็นไปในรูปให้เด็กเสนอ
 ประโยคที่ต้องการชี้แล้วช่วยกันคิดค้น แก้ไข และตกลงรับประโยคที่เหมาะสมที่สุด ครูจะ
 ต้องเน้นทัศนคติต่าง ๆ ของการแสดงออกว่ามีอะไรบางอย่างที่ควรจะต้องระมัดระวังและเอาใจใส่

ประโยชน์ของการใช้วิธีสอนแบบนี้ คือ

- ก. ผลที่จะทำให้เด็กบางคนเกิดความพอใจในความสำเร็จของตนเอง บาง
 ครั้งก็เป็นความพอใจของหมู่
- ข. มีโอกาสให้เด็กได้ช่วยกันคิดแก้ไขและปรับปรุงการแสดงออกทั้งในด้านการ
 พูดและการเขียน
- ค. แบ่งเบาภาระของครูที่จะนั่งตรวจ "เรียงความ" ที่หนักมากในเมื่อมีเรื่อง
 จะต้องแก้ไขมากมาย

การเขียนเรียงความบนกระดานคำเป็นกิจกรรมที่มีคุณค่าอย่างยิ่งสำหรับชั้นประถมศึกษา
 ครูควรสอนอย่างน้อยเดือนละครั้งในชั้นประถมศึกษา และจัดบ่อยขึ้นสำหรับชั้นของนักเรียนที่เรียน
 อ่อน ในแต่ละชั้นครูควรให้เด็กที่เขียนได้ไม่ใคร่เรียนแบบนี้ ส่วนเด็กที่ทำได้ดีแล้ว ควรปล่อยให้
 เขียนแบบเสรี อยากรู้ก็ การจับขงหมู่ของเด็กควรมี ๓ หมู่ คือ

- หมู่ที่ ๑ ทำงานโดยเสรี เมื่อทราบคำสั่งยกยวจาก
- หมู่ที่ ๒ เริ่มทำงานหลังจากไต่ถามถึงประโยคต้นและใจความของย่อหน้าแรก
- หมู่ที่ ๓ ซึ่งเป็นหมู่ที่ยังไม่พร้อมที่จะเรียนการเขียนเรียงความอย่างเสรี
 ควรเขียนเรียงความที่กระดานคำ

สำหรับหมู่ที่ ๓ นั้น เมื่อครูเห็นว่าเด็กมีความเชื่อมั่นมากขึ้น ก็อาจให้เขียน
 เรื่องหรือนิทานสั้น ๆ ให้หัดเขียนและแก้ไขไปเรื่อย ๆ ถ้าเด็กเรียนไต่ถามขึ้น ครูอาจพิจารณา
 เลื่อนให้หมู่ที่เรียนช้าไปเรียนกับหมู่ที่เรียนดีตามลำดับ โดยปรกติแล้วหมู่ที่สามจะมีจำนวนน้อย
 ลงเรื่อย ๆ

๒. การอภิปรายนำเรื่อง (preliminary discussion) โดยทั่วไปเด็กยอมประสพความลำบากนานาประการที่จะถึงความคิออกมาก เป็นภาษาพูดได้ กังนั้นจึงจำเป็นต้องอาศัยการกระตุ้นความคิดเพื่อช่วยให้อำนาจ ๆ "หลังไหล" ออกมาในการช่วยกระตุ้นความคิดให้ไกลลึกลงขึ้น ครูจึงต้องเกรียมเรื่องที่จะให้นักเรียนเขียนให้อยู่ในขอบเขตที่เด็กมีความสนใจและมีประสบการณ์อยู่แล้ว ถ้าทำไปอย่างนี้นักเรียนจะได้รับประโยชน์อย่างยิ่ง ครูควรระลึกอยู่เสมอว่า การนำการอภิปรายหมู่อื่นขึ้นนั้นต้องเลือกหัวข้อของการอภิปรายให้เกี่ยวกับเหตุการณ์ที่เกิดขึ้นในปัจจุบันหรือเกี่ยวกับตัวบุคคล จึงจะอ่านวนประโยชน์ได้หลายสถาน คือ

- ก. ช่วยรื้อฟื้นหรือช่วยความสนใจของเด็ก
- ข. ช่วยย้ำขอความที่แสดงออก ซึ่งขอความเหล่านั้นควรอธิบายถึงที่ครูต้องเอาใจใส่และแก้ไข
- ค. สำคัญที่สุดคือวิธีสอนแบบนี้ช่วยให้เด็กอยากเขียนหรือมีความสนใจที่จะเขียน

๓. การอ่านออกเสียงเพื่อตรวจทาน วิธีนี้ไม่เหมือนวิธีที่สอง แต่ว่าเป็นวิธีหนึ่งที่ไคณลมาก โดยเฉพาะเมื่อจะให้เด็กเรียนตรวจทานงานเขียนของตน การอ่านในใจอย่างลวก ๆ ยอมช่วยในการคิดเขียนสิ่งที่คนตั้งใจจะเขียนแต่ไม่ไคช่วยสิ่งที่ไคเขียนไปแล้ว นอกจากนั้นวิธีอ่านออกเสียงนี้จะช่วยนักเรียนให้ระมัดระวังในการอ่านและการตรวจทานอีกด้วย การที่ครูฝึกความสามารถของเด็กในขั้นนี้ไคจะเป็นการช่วยปรับปรุงคุณภาพของการเขียนเรียงความและปัญหาการนั่งตรวจแก้เรียงความก็จะน้อยลงไป

ข้อควรระวังคือ ครูจะต้องระมัดระวังไม่ให้เกิดเสียงรบกวนผู้อื่น

๔. การอ่านให้ทั้งชั้นฟัง การอ่านให้ผู้อื่นฟังนั้นยอมเป็นสิ่งที่ควรส่งเสริมอย่างยิ่ง เพราะการเปิดโอกาสให้เด็กแต่ละคนอ่านงานของตนให้นักเรียนในชั้นฟังเป็นแรงย้าอยู่ที่ไคอย่างหนึ่ง นอกจากนี้ยังเป็นกิจกรรมที่ช่วยยกระดับมาตรฐานของการแสดงออกให้สูงขึ้นและชั้นชมยินดีตลอดจนส่งเสริมทัศนคติ ความรู้สึกชื่นชมยินดีอันเกิดจากการพิจารณา (critical appreciation) อีกด้วย

การเลือกงานมาอ่านไม่ควรจำกัดอยู่แค่เฉพาะงานของเด็กที่เขียนได้ก็ ถ้าในชั้นมีเด็กที่อ่านไม่คอยคล่อง ครูควรช่วยอ่านให้ ด้วยวิธีนี้ ครูมีโอกาสช่วยอ่านให้สนุกสนานมากขึ้น และทำให้งานของเด็กกลายเป็นผลงานที่ดี โดยที่สมาชิกในชั้นคิดไม่ถึง การกระทำอย่างนี้เป็นการส่งเสริมกำลังใจแก่เด็กที่พยายามปรับปรุงตนเองตลอดจนช่วยยกระดับมาตรฐานของการแต่งความให้ดีขึ้นได้อีกวิธีหนึ่งด้วย

๕. การอภิปรายเพื่อติดตามผล กิจกรรมชั้นนี้จะช่วยการสอนของครูและการเรียนของเด็ก ดังนี้

- ก. ครูมีโอกาสแนะนำข้อคิดเห็นและสนับสนุนกำลังใจของเด็ก
- ข. อภิปรายเรื่องความนิคพลาทและจุดอ่อนที่คล้ายกัน
- ค. เราให้สนใจบทเรียนครั้งต่อไป โดยเฉพาะในด้านการให้ความช่วยเหลือทางเทคนิคบางประการ

เพื่อช่วยให้การอภิปรายมีประสิทธิภาพมากขึ้น ครูควรอ่านและให้ข้อคิดเห็นเกี่ยวกับงานของเด็ก ซึ่งจะช่วยให้เด็กเรียนรู้และเข้าใจความบกพร่องหรือตัวอย่างที่ดีไปที่ละน้อย แม้วิธีนี้จะกินเวลานานแต่ก็เป็นความจำเป็น เพราะเป็นกระบวนการที่ต่อเนื่องซึ่งจะช่วยเด็กให้สามารถแสดงออกได้มาตรฐานตามจุดมุ่งหมาย

กิจกรรมเกี่ยวกับการพูดทั้ง ๕ วิธีที่กล่าวมานี้ เชื่อว่าจะได้ประโยชน์ในการสอนให้เด็กแสดงออกในชั้นการเขียน โดยเฉพาะการเขียนเรียงความ ครูควรใช้วิธีนี้ให้ควบคู่กับการอภิปรายอย่างมีเหตุผลและสนุกสนานในเวลาเรียนวิชาสังคมศึกษา ตลอดจนวิชาอื่น ๆ ซึ่งจะเป็นการส่งเสริมความสามารถในการฟังและสังเกตุอันจะมีคุณค่าเกินกว่าที่ครูคาดหมายไว้ ถ้าครูได้พิจารณาและเตรียมงานตามกระบวนการดังกล่าวให้รอบคอบ^{๒๖}

^{๒๖} สวัสดิ์ จงกล, "ข้อคิดบางประการในการสอนให้เด็กแสดงออกด้วยการเขียน," ประชาศึกษา, ๑๕ (มิถุนายน, ๒๕๐๗), ๖๖๖-๘.

ความสัมพันธ์ของรูปภาพกับการเขียน (Relation of Pictures to Writing)

เป็นที่สังเกตกันมานานแล้วว่า เด็กมีความพึงพอใจในนิทานรูปภาพมาก ครูส่วนใหญ่จึงนิยมนำรูปภาพมากระตุ้นเด็กในเวลาที่ฝึกหัดเขียนเรียงความใหม่ ๆ เพื่อช่วยให้เด็กเขียนเรียงความไต่ยาวขึ้น^{๒๗} ซึ่ง เจือ สตะเวทิน^{๒๘} ได้กล่าวไว้ว่า วิธีสอนเด็กประถมศึกษาให้เขียนเรียงความนั้น ครูต้องให้ศูนย์สนใจเป็นหลักและต้องสอนจากง่ายไปหายาก

ศูนย์สนใจของเด็กประถมศึกษา คือ รูปภavnานาชนิก ทั้งแต่รูปภาพธรรมดาจนถึงรูปภาพเป็นอุปกรณ์การสอน และต้องเลือกรูปภาพพูดได้ (a picture that speaks) หมายความว่า เป็นรูปภาพที่ให้ความหมายคือพอเด็กมองภาพก็อาจค้นหาความหมายได้ ภาพเช่นนี้สอนให้เด็กคิดใคร่ครวญ

ครูควรสอนเด็กให้แสดงความคิดของตนออกมาอย่างอิสระโดยสอนจากง่ายไปหายาก พยายามคอย ๆ ขยายขอบเขตแห่งสติปัญญาของเด็กออกไปทีละน้อย ๆ ควรสอนให้เขารู้จักแสดงความคิดออกมา เป็นลำดับดังนี้

๑. แสดงความคิดออกมาเป็นคำและวลี โดยการใช้อุปภาพง่าย ๆ แสดงที่กระดานดำ แล้วให้นักเรียนแต่ละคนเขียนคำที่ภาพ ให้มากกว่าภาพนั้นคืออะไร เช่น ภาพใบไม้ ชาวโศก กระรอก ข้อที่ครูต้องการในขณะนี้คือต้องการให้เด็กเขียนคำที่ภาพเท่านั้น เด็กอาจเขียนว่า ใบไม้ ชาวโศก กระรอก หรือใบไม้ ๒ ใบ ชาวโศก ๒ ผัก กระรอกบนหลังคา ครูก็ควรพอใจแล้ว เพราะนักเรียนหัดแสดงความคิดอิสระออกมาได้ เด็กจะไม่กลัวการเขียนในระดับต่อไป

^{๒๗} Alvina T. Burrows, Teaching Composition, (Washington: National Education Association, 1960), p.15.

^{๒๘} เจือ สตะเวทิน, "การสอนเรียงความแบบพัฒนา," ประชาศึกษา, ๒๒(มิถุนายน, ๒๕๑๔), ๙-๑๓.

๒. แสดงความคิดเป็นประโยค วิธีนี้คือภาพที่แสดงกิริยาอาการ เห็นไก่หรือ
สังเกตไก่อะไรท่าอะไรกับใคร เช่น เด็กหญิง ๒ คนจับมือกัน คนขี่ม้า หรือยี่ราฟยกรถยนต์
รถยนต์ ถ้าเด็กเขียนได้น่าสนใจครูก็ควรตั้งใจแล้ว เพราะครูไม่ได้บังคับให้เขียน เด็ก
เขียนออกมาจากความนึกของเขาเองเขาจะสนุก ไม่รังเกียจวิชาเรียงความ

๓. แสดงความคิดเห็นเป็นย่อหน้า วิธีนี้ก็คือขยายสมรรถภาพในการเขียนให้
กว้างออกไป คือแทนที่จะเขียนได้เป็นประโยคเดียว ครูส่งเสริมให้เด็กเขียนหลาย ๆ
ประโยคต่อเนื่องกันไป โดยครูตั้งคำถามเป็นข้อ ๆ แล้วให้นักเรียนตอบคำถามเหล่านั้นเรียง
ลงไปเป็นย่อหน้าเดียวกัน เช่น

- มีผีเสื้อกี่ตัว
- เป็นผีเสื้อสีอะไรบ้าง
- เป็นผีเสื้อลายอะไรบ้าง
- มันเรียงกันอยู่ที่แถว (นับจากซ้ายไปขวา)
- เธอเห็นว่าตัวไหนสวยที่สุด

ซึ่งคำตอบของนักเรียนจะเรียงกันเป็น ๑ ย่อหน้า ได้ความดังนี้

มีผีเสื้อ ๑๒ ตัว เป็นผีเสื้อดำ ๓ ตัว เป็นผีเสื้อลาย ๕ ตัว มันเรียงกันอยู่
เป็น ๓ แถว ผมเห็นว่าตัวสุดท้ายแถวที่ ๒ สวยที่สุด

๔. แสดงความคิดเป็นเรื่อง วิธีนี้นับได้ว่าเด็กใช้ความคิดมากที่สุด การเขียน
โดยใช้ภาพการ์ตูนเป็นอุปกรณ์การสอนที่ดีที่สุด เพราะส่งเสริมให้เด็กคิดที่ดีที่สุด [ในฟิล์มสตริป
จะมีภาพทุกชนิดทั้งที่เป็นภาพถ่าย และภาพเขียนโดยเฉพาะภาพการ์ตูน เพราะฉะนั้นจึงกล่าว
ได้ว่าฟิล์มสตริปเป็นอุปกรณ์การสอนที่ดีที่สุดไม่ว่าจะขายส่งเสริมให้เด็กคิดได้ที่ดีที่สุด]

วิธีสอนควรให้อิสระเด็กอย่างเต็มที่ว่า เขาเข้าใจเรื่องราวอย่างไร แล้วให้
เขียนตามความเข้าใจให้คิดตั้งชื่อเรื่องเองด้วย วิธีสอนให้เด็กประถมศึกษา เขียนหนังสือเป็น
เรื่องเป็นรายนั้น ควรส่งเสริมด้วยการหารูปภาพที่เป็นเรื่องสนุก ๆ มาให้เขียน เด็กจะสนุก
เพราะตามธรรมชาติเด็กชอบรูปภาพอยู่แล้ว ยิ่งรูปภาพหรือรูปภาพการ์ตูนสนุก ๆ ด้วยแล้ว เด็ก

ยิ่งชอบมาก เมื่อให้เด็กดูภาพแล้ว ควรศึกษาคำยากกันก่อน ครูอาจเขียนคำยากบน กระดานคำ หรือใช้บัตรคำประกอบ

เพื่อให้นักเรียนแสดงออกได้อย่างอิสระ ครูต้องไม่เล่าเรื่องให้ฟัง บอกให้นักเรียนคิดเอาเอง แล้วให้นักเรียนเขียนเรื่องตามที่ตนเข้าใจ เรื่องนี้ก็เป็นเรื่องฝึกให้เด็กคิดใคร่ที่สุด เพราะจะต้องใช้เหตุผลจึงจะเข้าใจเรื่อง เด็กต้องครูรูปที่ละรูปนานจึงจะเข้าใจเรื่อง พอจับความคิดใคร่เด็กจะเขียนอย่างสนุก การตั้งชื่อเรื่อง บางคนอาจตั้งชื่อง่าย บางคนอาจตั้งชื่อยากและลึกซึ้ง

การสอนเรียงความแบบนี้คือการสอนเขียนแบบสร้างสรรค์ creative เป็นการสอนแบบให้เด็กใคร่คิดอย่างอิสระ เด็กจึงมีความพอใจที่จะเขียน เป็นการสอนที่ทันสมัยและตรงตามทฤษฎีของการศึกษาแบบพัฒนาที่ดีที่สุด

ขั้นของการสอนเรียงความ

ประเทิน มหาจันทร์^{๒๕} ใ้กล่าวถึงขั้นของการสอนเรียงความไว้ดังนี้

ขั้นที่ ๑ สำหรับเด็กชั้นประถมปีที่ ๑ ซึ่งยังเล็กอยู่นั้น ควรฝึกให้เด็กเรียงความกล้วยปากเปลาเป็นเมืองแรก โดยที่ครูต้องหาสิ่งเร้ามาเร้าให้เกิดแสดงออก ครูอาจใช้หนังสือ จานเสียงหรือวิทยุก็ได้ แต่สิ่งที่มีคุณค่าในการเร้าที่สุดคือรูปภาพ รูปภาพเป็นเครื่องชี้แนะให้เด็กได้แสดงออกตามเนื้อหาของรูปภาพนั้น ๆ เช่น ครูอาจนำรูป "แมวหยอกสุนัข" มาให้เด็กดู แล้วให้เด็กบรรยายภาพนั้นโดยใช้ความคิดของเขาเอง เขาอาจตั้งชื่อให้สุนัขและแมว เขาอาจทำเสียงร้องของสุนัขและแมว ทั้งเขายังอาจเพิ่มเติมลงไปอีกว่า ที่บ้านของเขาก็มีสุนัขและแมวเหมือนกัน รูปที่นำมาเร้าเด็ก ควรเป็นรูปที่มีการเคลื่อนไหว เช่น สุนัขกำลังวิ่ง คนกำลังทำกิจกรรม ไม่ใช่เป็นภาพสุนัขนอนเฉย ๆ หรือเป็นภาพคนยืนอยู่เฉย ๆ ภาพที่มีการเคลื่อนไหวจะช่วยให้การบรรยายของเด็กเป็นไปอย่างกว้างขวาง

^{๒๕}ประเทิน มหาจันทร์, เรื่องเดียวกัน, หน้า ๘๐๕-๘๑๑.

การบรรยายภาพ เป็นการส่งเสริมให้เด็กมีความชำนาญในการเรียงความด้วยปาก โดยใช้ภาพเป็นเครื่องเร้าระยะแรกควรใช้ภาพ ๆ เดียวก่อน เมื่อเห็นว่าเด็กเล่าด้วยปากได้พอสมควร และมีความสามารถในการเขียนขึ้นบ้างแล้ว ก็ให้เด็กลองเขียนบรรยายภาพนั้นดูบ้าง อาจใช้คำบรรยายสั้น ๆ เพียงพยางค์เดียวหรือประโยคเดียวก็ได้

ขั้นที่ ๒ เมื่อเห็นว่าเด็กสามารถในการเขียนบรรยายภาพเดี่ยว ๆ ได้ก็ขึ้นครูควรให้เด็กเขียนบรรยายภาพหลาย ๆ ภาพ ซึ่งมีเรื่องราวติดต่อกันดูบ้าง ภาพที่นำมาให้เด็กบรรยายนั้น ควรเป็นภาพจากนิทานที่สนุก ๆ การวาดภาพก็ควรเลือกว่าคนแต่ตอนที่สำคัญ ๆ เช่นนี้เด็กจะเกิดความสนุกสนานไม่เบื่อหน่าย ระวังนี้ครูไม่ควรกวาดค้นเรื่องตัวละครกการันต์และการใช้ภาษาเท่าใดนัก

ขั้นที่ ๓ เป็นการสอนเรียงความโดยวิธีเริ่มเรื่องให้เด็กเพียงประโยคเดียวแล้วให้เด็กเล่าต่อให้จบ พร้อมกับให้ตั้งชื่อเรื่องมาด้วย การสอนขั้นนี้ใช้ได้กับเด็กตั้งแต่ชั้น ป.๓ - ๗ ในเด็กชั้นเล็ก ๆ ความซับซ้อนของเรื่องอาจมีน้อย ทั้งนี้ขึ้นอยู่กับความคิดสร้างสรรค์ของเด็กแต่ละคนเป็นสำคัญ เด็กบางคนสามารถบรรยายได้อย่างละเอียดลอบ ประสมการณเกมของเด็กก็มีส่วนช่วยอยู่ไม่น้อย เด็กที่ไ้เคยพบเห็นไ้เคยอ่าน ไ้เคยฟัง เคยมีความรู้มาอย่างไร ก็นำเอาประสมการณเหล่านั้นมาแสดงออกในการเขียนของเขา อีกประการหนึ่ง ความงอกงามทางคำศัพท์ก็มีส่วนช่วยในการเรียงความของเด็กอยู่ไม่น้อย เด็กที่รู้คำศัพท์น้อยจะเขียนไ้ได้ในวงแคบ เขียนไ้ไ้ไม่ไ้เท่ากับเด็กที่รู้คำศัพท์อย่างกว้างขวาง

ขั้นที่ ๔ เป็นขั้นที่ครูกำหนดเรื่องให้นักเรียนเขียน วิธีนี้ยากสำหรับเด็กเล็ก ด้วยเด็กคงเขียนอยู่ในวงจำกัดตามเรื่องที่ครูกำหนดให้ ในขั้นต้น ๆ เรื่องที่ครูกำหนดให้เขียนมักเป็นเรื่องที่เด็กคุ้นเคย เช่น เรื่องบ้านของฉันทน์ เพื่อนของฉันทน์ ของเล่นที่ฉันทน์ชอบ เมื่อเด็กเขียนเรื่องง่าย ๆ ไ้แล้ว ครูก็มักจะนำเรื่องที่มีความสลับซับซ้อนมาให้เด็กเขียนบ้าง เช่น เรื่องงานวันเด็ก การท่องเที่ยวทางทะเล นายจันทน์หวนกลับมา เป็นต้น เมื่อเด็กมีความสามารถเขียนเรียงความมาถึงขั้นนี้ไ้ก็นับว่า เขาเขียนเรียงความเป็นแล้ว การที่เด็กไ้รับการฝึกฝนเขียนเรียงความมาเป็นขั้น ๆ ดังกล่าวแล้วนั้น นับเป็นการฝึกฝนที่ถูกต้อง ซึ่งจะช่วยให้เด็กเขียนเรียงความไ้ดีขึ้น

ความสัมพันธ์ของการสะกดคำกับการเขียนเรียงความ (Relation of spelling to composition)

ไคมีผู้ศึกษา เรื่องการสะกดคำพบว่าทั้งเด็กและผู้ใหญ่ส่วนมากต้องการ เรียนรู้คำ ตั้งแต่ ๒๐๐๐ ถึง ๓๐๐๐ คำ คำราวบางเล่มก็กล่าวไว้มากกว่านี้ เมื่อเด็กเขียนเรียงความ เขามักจะถามครูเกี่ยวกับศัพท์ยาก เพราะฉะนั้นครูควรเขียนใบบัตรคำ (slip of paper) แสดงให้เด็กดู และเมื่อเด็กอ่านเรื่องของเขาให้เพื่อน ๆ ฟัง ครูควรแก้คำที่เด็กอ่านผิดนั้น เสียด้วย

การเขียนเรียงความที่มุ่งจะให้ไคประโยชน์อย่างแท้จริงนั้น ครูควรให้เด็กส่ง เรื่องที่เขียนเป็นแบบร่าง (the rough draft) มาเสียก่อนถ้าผิดตรงไหนครูก็แก้ให้เด็ก อย่างถูกต้อง แล้วจึงให้เด็กไปลอกสิ่งที่เขียนทั้งหมดให้ (good copy) อีกครั้งหนึ่งซึ่งเป็น วิธีสอนการสะกดคำให้ถูกต้องวิธีหนึ่งที่จะช่วยให้เด็กมีความเชื่อมั่นว่าเขาสามารถสะกดคำ ไคเอง นับเป็นการส่งเสริมกิจกรรมทางสติปัญญาที่ควรจัดให้มีขึ้นในโรงเรียน^{๓๐}

ความสัมพันธ์ของลายมือกับการเขียนเรียงความ (Relation of handwriting to composition)

ครูสอนวิชาเรียงความย่อมต้องพึงเล็งถึงการเขียนของเด็กให้มีลายมือที่อ่าน ง่าย (Greater legibility) และสามารถเขียนไคคล่องแคล่วรวดเร็วพร้อมกันไปมากกว่า ที่จะให้เด็กเขียนไคสวยงามแต่เชื่องช้า การเขียนนั่นถือว่าเป็นการแสดงออกถึงความคิด ของบุคคล ดังนั้นในกรณีที่เด็กมีลายมือยุ่ง เขียนแล้วคนอื่นอ่านไม่คอยออกหรืออ่านยาก เป็นสาเหตุหนึ่งที่ทำให้เด็กท้อใจไม่ยอมเขียน ครูควรสังเกตให้ทราบสาเหตุที่เป็นอุปสรรค ต่อการเขียนของเด็ก แล้วพยายามช่วยแก้ไข การแก้นั้นย่อมจะเกิดผลในเวลาต่อไปกว่า ในการคัดลายมือครูควรฝึกหัดเด็กตั้งแต่หาฟังในขณะขีดเขียน หนึ่งของเด็กควรให้หนึ่งตัวตรง ไม่มอหืด และควรหัดให้หนึ่ง เช่นนั้นตลอดไปจนคิดเป็นนิสัย เท่าทั้งสองควรวางอยู่บนพื้น

^{๓๐} Alvina T. Burrows, Ibid., p.25-26.

หรือที่รองรับ ควรให้ตนขาราบขนานไปกับพื้น จากผลของการสำรวจทางสรีรวิทยาได้ความ
ว่าหากท่าทางที่เด็กนั่งฝึกไปจากที่ควรแล้ว จะมีช่องทางเสื่อมสุขภาพจะเกิดขึ้นแก่เด็กได้ทั้ง
ยังชักขวางต่อการเคลื่อนไหวขณะเขียน ทำให้เขียนไม่สะดวกและไคร้ปรากฏตัวอักษรที่ผิด
เพี้ยนไป^{๓๑}

การเริ่มต้นเขียนอย่างเสรี (The beginning of independent writing)

เด็กในชั้นประถมศึกษาปีที่ ๓ แต่ละคนย่อมมีความแตกต่างกันในความสำเร็
ยเกี่ยวกับการเขียนอย่างเสรีนี้ Schonell ได้พบว่าอารมณ์ของเด็กมีอิทธิพลอย่างยิ่งต่อระดับ
ความสำเร็จ ทั้งในการพูดและการเขียน รวมทั้งระดับทางสังคมของเด็กและผู้ใหญ่ ภูมิหลัง
ของประสบการณ์ ความสนใจและความรู้ สิ่งต่าง ๆ เหล่านี้มีบทบาทเหนือกว่าระดับสติปัญญา
เด็กที่มีประสบการณ์อย่างพอเพียงย่อมก้าวหน้าเร็วกว่าเด็กที่ไม่สามารถช่วยเหลือตนเองได้สักนัก

เด็กที่ขาดความเชื่อและล่าช้าในกิจกรรมการแสดงออกย่อมต้องการความช่วยเหลือ
เหลือเป็นอย่างมาก เช่น การแนะนำ การส่งเสริมให้เล่นกับเด็กคนอื่น ๆ โอบเข้าไป
รวมกิจกรรมทุกชนิดเพื่อจะได้มีประสบการณ์มากขึ้น ถ้าผู้ปกครองเข้าใจถึงปัญหาเหล่านี้ก็
ย่อมจะช่วยหาวิธีที่จะส่งเสริมประสบการณ์ของเด็กให้เพิ่มมากขึ้น (enrich the child's
experience) ได้ เช่น อนุญาตให้ไปทัศนจาร อ่านหนังสือในห้องสมุด สนทนากันที่บ้าน
การสะสมวัสดุ อาทิ รูปภาพ กวัตรไปรษณียากร แมลงและอื่น ๆ ส่งเสริมให้ทำ
งานอดิเรก และชวนเพื่อนมาเล่นที่บ้าน ทั้งนี้ทางโรงเรียนสามารถเพิ่มประสบการณ์ต่าง ๆ
ให้กับเด็กได้อีกหลายวิธี และสามารถช่วยเด็กสร้างความรู้สึกที่มีคุณค่าในตนเองได้ด้วย
เพื่อช่วยให้เด็กได้มีความสามารถที่จะเขียนออกมาได้อย่างเสรีอันเป็นจุดมุ่งหมายของการเขียน
เรียงความ^{๓๒}

^{๓๑}

Ibid.

^{๓๒}Ruth G. Strickland, The Language Arts in the Elementary School, (2d ed., Boston: D.C. Heath and Company, 1957), p.289.

ส่วนวนที่ใช้ในการเขียนเรียงความ

ครูควรเอาใจใส่ในเรื่องส่วนวนที่ใช้ในการเขียนเรียงความในเด็กชั้นสูง ๆ ขึ้นมาบ้าง เพราะส่วนวนจักว่าเป็นเรื่องสำคัญไม่น้อยที่จะทำให้การเขียนเรียงความแต่ละเรื่องน่าอ่าน ซึ่งมีแนวสังเกต ดังนี้

๑. การใช้ภาษาให้ถูกไวยากรณ์ การใช้ภาษาตามสะดวก โดยไม่ยอมนึกถึงหลักไวยากรณ์เลยนั้น ทำให้ภาษาเลื่อมและทำให้ความหมายคลาดเคลื่อนได้ หลักภาษาไทยแตกต่างกับของชาติอื่น การเรียงลำดับคำในประโยคนั้นสำคัญมาก หากเรียงผิดที่ความหมายอาจเปลี่ยนไป ส่วนมากนิยมเรียง ประธาน กริยา กรรม ตามลำดับ

๒. การเลือกพื้นถ้อยคำในการเรียงความ ไม่ควรใช้ภาษาพูด เช่น ไซ้ไหม คีจิง เมื่อไร ทานอาหาร และอื่น ๆ ซึ่งควรใช้คำว่าไซหรือไม คีมาก เมื่อไร รับประธาน แทนจะเหมาะกว่า ควรหลีกเลี่ยงการใช้คำศัพท์ คำยาก ถ้าไม่จำเป็นโดยเฉพาะคำแสดงแล้วไม่ควรใช้เลย

๓. การแต่งประโยค อย่าแต่งประโยคให้ซับซ้อนเป็นเยื่อ พยายามเขียนให้กระชับความและเข้าใจง่าย หลีกเลี่ยงประโยคยาว ๆ ทำให้หน้าเปื้อนมากกว่าจะชวนให้น่าอ่าน

๔. การลำดับเนื้อเรื่องและความคิด คำพูดที่แสดงความคิดควรมีเหตุผล ไม่งั้นก็จะพูดอะไรก็พูดไปเรื่อย ๆ

การแบ่งย่อหน้า

การแบ่งย่อหน้าเป็นสิ่งจำเป็นในการเขียนเรียงความ เพราะย่อหน้าทำให้เรื่องราวที่แจ่มแจ้งยิ่งขึ้น ทำให้ผู้อ่านเข้าใจตรงกับผู้เขียน และทำให้ผู้อ่านอ่านได้รวดเร็ว

การแบ่งย่อหน้า คือการจับลำดับเรื่องราวหรือความคิดในการเรียงความนั้น ๆ โดยปกติในความเรียงย่อหน้าหนึ่ง ๆ มักจะประกอบไปด้วยประโยคหลาย ๆ ประโยค มีเนื้อความต่อเนื่องกันทุกประโยค ในย่อหน้าจะเป็นเรื่องราวหรือความคิดใดความคิดหนึ่ง เรื่องราวหรือความคิดของแต่ละย่อหน้าจะเน้นกระทู้ของเรียงความนั้น

การแบ่งย่อหน้าในประเภทอื่น ย่อหน้าหนึ่ง ๆ หมายถึงข้อความเพียงประโยคเดียวก็มีที่เห็นได้ชัด คือการเขียนบทสนทนาของตัวละครในเรื่องสั้น

การแบ่งวรรคตอน

เครื่องหมายวรรคตอนเป็นสิ่งที่เขียนแบบฝรั่ง จะใช้หรือไม่ใช้ก็ได้ เพราะแต่เดิมของไทยไม่ใช้ แต่ถ้าจะใช้ก็ต้องนำมาใช้ให้ถูกต้อง

การสรุปเรื่อง

การสรุปหรือลงท้ายเรื่องของเรียงความทุกเรื่อง จัดว่าสำคัญประการหนึ่ง เพื่อให้ผู้อ่านได้ทราบว่าจะจบเรื่องแล้ว ไม่ใช่ทิ้งค้างไว้เฉย ๆ เพราะจะทำให้ผู้อ่านไม่แน่ใจว่าเรื่องนี้จบแล้วหรือยัง การสรุปท้ายเรื่อง มิได้หมายถึงการย่อเรื่องทั้งหมดดังที่บางคนเข้าใจ

การสรุปหมายถึง การไขข้อความซึ่งมีน้ำเสียงแสดงให้ผู้อ่านเห็นว่าเรื่องได้จบลงแล้ว การปิดเรื่องนั้นผู้แต่งควรจะมีวิธีทิ้งท้ายให้ผู้อ่านนึกถึงเรื่องของตนต่อไป หรืออาจทิ้งท้ายแนวความคิดอันคมคายไว้ไต่บาง อย่าให้ผู้อ่านอ่านควยความเมื่อหมาย การจบเรื่องเหมือนกับการจากกัน ควรทิ้งความอาลัยไว้ต่อกันบ้าง^{๓๓}

^{๓๓} กุณนินิตินแดนกวีชาประถมศึกษา, "รายงานวิชา Improving the Teaching of Language Arts in Elementary School เรื่องการสอนเขียน," (แผนกวิชาประถมศึกษา บัณฑิตวิทยาลัย จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, ๒๕๑๘), หน้า ๓๓-๓๘. (พิมพ์อีก)

สรุปความ

จุดมุ่งหมายสำคัญของการสอนเรียงความ คือการให้เด็กได้แสดงออก และเด็กจะแสดงออกได้มากน้อยเพียงใดขึ้นอยู่กับสิ่งเร้า การเร้ามีความจำเป็นอย่างยิ่งและกระทำได้หลายวิธี เช่น โดยการซักถาม การเล่าเรื่องให้ฟัง หรือโดยการใช้อุปกรณ์ต่าง ๆ อาทิ ภาพยนตร์ โทรทัศน์ จานเสียง หนังสือ รูปภาพ สไลด์ และฟิล์มสกริป เป็นต้น อุปกรณ์เหล่านี้ช่วยให้เด็กแสดงออกทั้งโดยการพูดและการเขียน

การสอนเรียงความในปัจจุบันต้องจัดกิจกรรมทางภาษาให้มากขึ้น แต่ขอสำคัญจะต้องทราบความสนใจและความต้องการของเด็กเสียก่อน สำหรับเรื่องที่จะนำมาสอนควร เป็นเรื่องที่มีคุณค่าต่อตัวเด็กและมีคุณค่าต่อสังคมด้วย ยิ่งกว่านั้นควร เป็นเรื่องที่มีคุณค่าต่อชีวิตประจำวันของเด็ก คือเด็กสามารถนำไปใช้ได้ทันที

กิจกรรมในการสอนเรียงความนั้น ควรให้เด็กได้แสดงออกจริง ๆ ด้วยตนเอง และควรสอนทั้งเรียงความแบบพูดกับแบบเขียนควบคู่กันไป จากการค้นคว้าปรากฏว่ากิจกรรมที่เกี่ยวกับการสอนเรียงความแก่เด็กนั้นใช้เรียงความแบบพูดมากกว่าแบบเขียน ชั้นประถมศึกษาปีที่ ๓ นั้นควรใช้เวลา ๔ ใน ๕ สอนเรียงความแบบพูด และใช้เวลาเพียง ๑ ส่วนในการสอนเรียงความแบบเขียน^{๓๔}

เพื่อความสำเร็จในการเขียนเรียงความ เด็กทุกคนจะต้องมีโอกาสที่จะพัฒนาความสามารถทางภาษาตามระดับของเขา ความกดดันหรือการบังคับก่อนที่เด็กจะมีวุฒิภาวะทางการเขียนจะทำให้เด็กไม่ชอบเรียงความและต่อต้านการแสดงออก^{๓๕} ดังนั้นจึงเป็นสิ่ง

^{๓๔} ประเทิน มหาจันทร์, เรื่องเดียวกัน, หน้า ๓๓๖.

^{๓๕} New York, Board of Education, loc.cit., p.91.

สำคัญสำหรับครูที่จะต้องเอาใจใส่พัฒนาการทางภาษาของเด็ก การคาดหวังที่จะให้เด็กเขียนเรียงความจากความคิดหรือจินตนาการ โดยให้เด็กใช้ถ้อยคำที่ยากและไม่เคยพูดมาก่อน จะสกัดกั้นความเจริญทางภาษาไม่ให้เจริญอีกต่อไป พัฒนาการของกลไกทางการเขียนใหม่ ๆ แต่ละชั้น เป็นหน้าที่ของครูที่จะต้องเอาใจใส่และสอนให้สัมพันธ์กับทักษะทางภาษาคำอื่น ๆ เช่น การฟัง การพูด และการอ่าน ที่เด็กคุ้นเคยอยู่แล้ว และข้อสำคัญครูจะต้องมีทัศนคติที่ถือถือการสอนวิชาเรียงความด้วย จึงจะชวนและช่วยให้เด็กนักเรียนชั้นประถมศึกษาหัดเขียนเรียงความได้ผลสัมฤทธิ์และเร็วขึ้น.